

ПАМ'ЯТІ В.П. ПЕТРОВА — ЗАПИСИ, УРИВКИ, СПОГАДИ

Із молодих років мою бабуню, Маргариту Михайлівну Калинович, пов'язували ширі людські стосунки з Віктором Платоновичем Петровим і Софією Федорівною Зеровою. — дружба крізь все життя. Майже з впевненістю можу сказати, що Софія Федорівна була її найближчою подругою. У них завжди були взаєморозуміння та повна довіра одна до одної. До самого поважного віку (бабуня — 1896 р. народження та прожила до 87 літ) вони регулярно передзвонювалися по телефону і бачилися щотижня, а то й частіше...¹ У Маргарити Михайлівні четвер був «приймальним днем» і до неї приходили, в основному, одні й ті самі близькі друзі, серед яких завжди були присутні Софія Федорівна Зерова та Надія Петрівна Гришкова-Линник.

У гості до Софії Федорівни та Віктора Платоновича бабуня звичайно відправлялася у вихідні дні, частіше в суботу. Особливо добре я пам'ятаю той період, коли вони жили на вул. Володимиро-Либідський, оскільки мені доводилося супроводжувати туди бабуню через її слабкий зір (вона була короткозорою та побоювалася сама переходити вулицю). Крім Маргарити Михайлівни там іноді збирались їх спільна приятелька Ніна Олександрівна Обервчева-Машкевич і сестра Софії Федорівни — Анна (Лідія—?) Федорівна². Із «сімейних» розмов я пригадую, що Ніна Олександрівна переїхала (повернулася) до Києва із Саратова (у повоєнні роки). Що стосується сестри Софії Федорівни, то у неї була дочка (Галя—?), до якої Софія Федорівна була дуже прив'язана та постійно турбувалася за неї та її сина (синів—?)³. Взагалі ж Софія Федорівна була стриманою жінкою, як мені тоді здавалось, із вольовою влачею. Вона завжди розмовляла з бабунею рівним голосом, без «перепалів емоцій», навіть, коли мова йшла про серйозні речі, що її хвилювали.

Віктор Платонович теж, в ті роки, справляв враження тихої, зосередженої на своїх думках людини, що пожвавлювала-

¹ Ім'я бабуні в цьому зв'язку згадується в листі Віктора Платоновича до Софії Федорівни від 11.03.1953 [1, с. 506].

² Див.: світлин у кн: *Домонтович В.* Без ґрунту [1, с. 509].

³ Серед рідних Софії Федорівни бабуня ще згадувала іншу сестру — Євгенію Федорівну Федоренко, що проживала в Лупьку (Софія Федорівна родом із Лупька).

ся лише тоді, коли її цікавила тема розмови. Софія Федорівна іноді мусила докладати деяких зусиль, щоб «відірвати» Віктора Платоновича від паки паперів (його рукописів і книг) на письмовому столі й всадити за «чайний» стіл. Маргарити Михайлівни він завжди особливо виділяв серед співрозмовниць і звичайно сідав біля неї (Маргарита Михайлівна жваво цікавилася його висловлюваннями та брала участь в обговоренні). Софія Федорівна була занепокоєна станом здоров'я Віктора Платоновича, казала, що він занадто багато працює та втомлюється (що повністю співпадало з моїм, ще дитячим, враженням). Мене захоплювали різносторонність і глибина його знань та інтересів, і, в той же час, охоплювало сумне почуття, що робота відбирає у Віктора Платоновича занадто багато сил. Тоді я мала про нього лише деякі уявлення як про вченого Петрова, проте не знала Домонтовича, — письменника європейського рівня (!) Який жаль, що ми не зустрілися в часі!

Так, Віктор Платонович був люб'язним хазяїном і, коли помічав, що серед гостей нудьгує замкнута дівчинка (якою я була в ті роки), бувало «розважав» мене недовгим читанням, але з його головними художніми творами тоді я ще не була знайома.

Пізніше бабуня часто нарікала на те, що в мене є дровзі, але нема «середовища», подібного до того, яке було в неї в молодості. Під своїм «середовищем» вона розуміла наукову та творчу українську молодь 10–20-х років, вже минулого ХХ ст. Ця київська молодь отримала блискучу на той час освіту. Маргарита Михайлівна Калинович (дівоче прізвище Отроковська) закінчила Вищі жіночі курси при Університеті Св. Володимира в Києві (історико-філологічне відділення). З Михайлом Яковичем Калиновичем вона познайомилася ще в 12-річному віці на гімназійному балу. Михайло Калинович і брат бабусі, Володимир Отроковський, закінчивши колегію Павла Галагана, продовжили навчання в Київському Університеті (де обидва потім і були залишені на посаді приват-доцентів). У роки навчання у Маргарити Михайлівни було широке та постійне коло спілкування (поети, літератори, люди мистецтва, вчені)⁴. Віктор Платонович знав бабусиноного брата і, мабуть, її теж іще в студентські часи. Поняття «нашого кола» він уживав у дещо вузчому значенні, ніж бабусине «середовище» [2].

⁴ Вона і сама займалась художніми перекладами з французької.

У 1915 р.. ставши дружиною Михайла Яковича, вона познайомилася ближче з його друзями та колегами, серед яких був і Микола Зеров. Думаю, Софію Федорівну вона ще знала як С. Лободу за дівочим прізвищем. Тут доречно згадати про професора Андрія Лободу, бо збіг прізвиш не випадковий, вони були родичами.

Згідно із розповідями бабуні, Микола Зеров і Михайло Калинович захоплювалися один одним. М. Калинович любив повторювати, що поетів-перекладачів рівних М.Зерову просто не існує! За іронією долі, друзів заарештували в один день (за доносами невідомих «товаришів» по роботі). Цілком випадково, діда звільнили за два дні, а доля М. Зерова, як відомо, склалась по-іншому.

Гортаю бабусин «Шоленник» 1939–1948 років. Люди, події, пам'ятні дати... Звертає на себе увагу той факт, що на першій сторінці записані тільки два телефони: «Соні» (С.Ф. Зерової) (4-74-86) і сім'ї Рильських (інших номерів у всьому Шоленнику не зустрічається взагалі).

У записах М.М. Калинович, що стосуються В.П. Петрова, незмінно присутня тривога за нього та безмірна людська приязнь:

— «14 января 1941 г. Зашел попроситься Виктор Плат. Вот счастливый. Уезжает на два месяца. Соняша таки поскучает» (Скоріше за все, В.П. Петрова було командировано до Львова — *Л.К.*).

— «31 декабря 1941 г. Уехал Виктор Плат. в Москву (из Уфы — прим. *Л.К.*), мобилизован как преподаватель АК (нерозбірливо, можливо ОК чи РК — *Л.К.*) Генштаба. Ждем от него письма».

— «31 января 1942 г. Наш день. (День одруження М.М. і М.Л. Калиновича — *Л. К.*). Месяц, как нет известий о Вик. Плат.».

— «2 апреля 1942 г. Получила письмо от Лариных из Ташкента. (Бориса Александровича та Наталії Яківни — *Л.К.*) Милая Тасенька (Наталя Яківна — *Л.К.*). Мне тоже так бы хотелось увидеть ее. Уже не надеюсь увидеть Виктошу. Три месяца».

У записах цього періоду ім'я В.П. Петрова більше не згадується, проте є одна примітка, що свідчить про те, що Маргариті Михайлівні стало дещо відомо стосовно Віктора Платоновича.

— «20 апреля 1942 г.. Получила письмо от Павки (очевидно, мається на увазі чоловік племінниці Софії Федорівни —

Л.К.). очень, очень рада».

Примітно й те, що в Шоденнику простежуються незмінно теплі стосунки з А.Ю. Кримським, який періодично бував у гостях у Калиновичів, як і В.П. Петров. Схоже на те, що в цьому домі не мали сумнівів у принциповості та порядності обох учених.

Із глибин часу на мене дивляться проникливі очі Віктора Платоновича, які явно посміхаються над моїми записами...

Лютий 2001 р.

1. *Домонтович В.* Без ґрунту. — К., 2000.

2. *Домонтович В.* Київський Університет і становлення українського неокласицизму // Народна творчість та етнографія. — 2000. — № 4. — С. 80.

Підготовки тексти здійснено В.М. Корписовою, у архіві якої зберігається рукопис. Перший варіант спогадів Л. Калинович опублікований у журналі «Слово і Час», № 10 за 2002 р.